

Доля селянки.

(За народом).

Доню, доню!, чого тужиш, чого
сльози л'аша?
Нащо долю жіночу ти що-
для кленеш?
Ти ж бувало, наче пташка, в
гаю на весні,
Вигравала, щебетала веселі
пісні...
Мамо, мамо! Він не любить.
Дома не був.
Мое щастя, мою дою в корши-
мі пропива.
Прийде п'янний опівнич, лю-
тue, як звір;
Ваганяє мене з дітьми голод-
них на двері.
Плачуть діти, шепчуть: мамо-
в ім'ям плачу й я...
Ой ти нічко чорна, ти же доля
мої!

П. Гай.

Чекання.

Пісно вранці, як сонце ставатиме
на косарський обід, архарей має ви-
їхати з Малих Вишеньок. Між Мали-
ми Вишеньками і Болотянкою в гаю,
де кучерявляться дуплясті верби ста-
рецької, тінистої гребельки, проходить
межа двох повітів.

Тут і чекають гості—станий при-
стас Зеленкевич, болотянський ба-
тошко та поміщик з с. Великі Ви-
шеньки Глюзинський. У болотян-
ського батошку архарей зупиняється
тільки на годину, щоб перепрятити ко-
ній і перемінити кучера; а Болотя-
ком е круча, з якої пристас не може
доручити везти його проесвіщество
були кому, для цього запрошує оле-
щальником візника. А в Великих Ви-
шеньках зупиняється у пана Глюзин-
ського на дзвінчий час.

Кроки за п'ятьдесят від греблі, на
невеличкій могилі, стоять стражники.
Кавун і пилько лізився у далечину.
Там, геть-геть аж пошід самими Ма-
лими Вишеньками, на другій могилі,
неначе муха на палиці, ледве по-
міто чорніє стражник Андріосок.

Тільки з'явиться жарета архарея,
Андріосок моментально запалює смо-
лодкій—теглерам готова.

Так за далеких козацьких часів
передавалися грізні автєтки про на-
ближення татар.

**

Сонце помалу підібирається на ко-
саєрський обід. Трудно йому, мабуть,—
торчевінглою, нагрілося, пашати
теплом і біском на всі боки.

Перед братчкою Глюзинського, в
позі умільової пошани, міститься тевор
в містечку Задрізаного, Семен Козо-
луп. На йому котерій фрак, вишити
вона сорочка та жовті черевички з
чорними латкама. Він крутиль у ру-
ках рудого солом'яного брівля *à la*
рапані і слухав пристава. На висні-
женні плеснувши лиці його в качин-
ним носом налисано й труговій, її
самовінченістю, і навіть вибачливу на-
смішку.

Пристав і батошко хвильюються.
Батошка—непокійно, тощо, в ви-
разом людину, яку ловлять; пристав—
взхlopотано й зесело, як чоловік, що
там ловить. На йому все блискає й
горить: гудзини, погони, білі, як
сніг, полоски, кітель, червоні, скови-
ті губи, циганські очі в синіх бапти-
міях, ляковані чоботи. Він уже все
окладів і пропіршив: греблю направле-
но, дорогу вирізяно, а по боках, як
наказував, постикано молоді деревці.
Фасонисто, як немов справдані деренди.
Нагороду мусить бути обов'язково.

Ох тільки під архареєв—Козо-
луп! Зірка на його, а він тобі такий
фортель однінця, що не ти що наго-
роди, а сігту божого не побачиш...

Слухай, Козолупе, скажи ти мені
циху правду, трахи не п'ятій раз
піште Зеленкевич,—чи служив же ти
у архірєї? Останній раз, Христом.
Богом, як чоловіка прому, говоря ж,
сунін син, по-правді: служив?

Козолуп стискує однім племчом, по-
сміхається й покрів однівідів:
— Служив вашескородів...

— За кумеру?

— Так точно, за кучера.

Розмова недетяча навіть в тім са-
мім порядку, але батошко слуха й з

напруженням і турботою. В каштановій
капотірічевій рясі, насичений густим
духом зафталіну, в заморених
липах і тосканими очима, він похожий
на власакену кочку.

— А як же ти в півчіх опинився?
— А по слухаю восхідітельного го-
лоzu, вашескородів...

Тут Козолуп ріпуче переклада з
одної руки в іншу *панамський* бірз-
бліз і, маючи поклади кінців вяз-
ким сумінням та малодушію, отверто
ї гаряче говорит:

— Доволіть із'яснитися, вашескоро-
ді! Скажу вам, как подобаеть прав-
да. На павческе заняття я перейшов,
када говорить по справедливості, про-
сто как воно образованное й льготное.
А весь мій тембер, вашескороді, в
кучерськім делі. І-Богу, вашескоро-
ді! Пушцій це необразованість, а я
вам прямо признаюся із большею ічче-
ю. І не стадеся, ну, що ж, хо до
чого способний. Скажу так, вашеско-
роді... звінити тольки, батошко, за
глуши слова мої, нехай мені скажуть:

— «Будь ти, Козолуп, за первого тенора
у архірєївським хорі, або за кучера у
цюскінського помешкання», так от, нака-
жи мене Бог, вівзму кучера! І-Богу!

І Козолуп, немов сам собі дивую-
чись, стискує племчим і посміхається

— Артист, виходи,—ківа на його
батошці Зеленкевич.—Так чого ж ти
на служби за кучера?

— По слабості спиртних напітків, в
вашескороді—вінзувато вітка й по-
ступлюється Козолуп.—Не можу ві-
нукті вдергатися. У мене пункт—пол-
кварти, вашескороді. Как удержуєсь—
давайте віз пшук, на кур'єрських про-
зові та пушкінські не розгойло. Ну, как
перейшов за пункт—годи, лізай а не
кінажа. Тільки він не сумнівається, в
вашескороді, за сьогоднішній день.
Довезу он я! Не за ділгігами стало,

вашескороді. І-Богу! руబія, понятно,
тож пішки ве ходати, ну, толки ж...
Давно вожжі в руках не держав,
І-Богу! Голову, вашескороді, даю,
що в благороднечності все буде. Вір-
те своєті...

Пристав все ще вагається.

— Чортя мені з твоєї голови. За-
кудися у вручу, а я що толі
з свою головою буду робити? Був
такий случай торік в одній повіті—
повертавтесь до батошкі Зеленкевич
—Іхз отак само як от тепер архи-
рею по епархії. Ну, чіго. Тільки,
розумієт, круча там по путі була, а
внизу став. Як у нас. Ну, спеціаль-
ного кучера, от вроди Козолуп... Ну,
ти, брат,—не потіків суміння, віз-
ти вас. Проявля, розуміте, сукінного
сина: серце, голубе, радість наша,
ради Бога, не підвези ж москалі. І
тож я відома думаете: завід падлюка
прямісною встав!

— Устав!—з жахом шепоче ба-
тошко.

Любінський лінівно й зневажли-
во посміхається—під животми й рів-
нами, як пучки житнього колосу, ву-
сами. Мабуть, він зневажає й ар-
хірея, його ж жалюгідного пона, й
пристава, з якими він у компанію.

— В самій ставі вівзі, анафа-
ма!—сміється Зеленкевич—чи од
страху чи пересларяся, чорт його
звін. А пристава змістили. От тобі й
головою рузвас!

Козолуп вибачливо посміхається.

— Ми не слухаємо. На дзвіно
три архіреї возим. От тільки, вашеско-
роді, на щоти зілківта звільте
милост, як обішали, побезпокойльца.

— А без цього ве можеш?—з ці-
ківкою сказує кучера.

— Козолуп! Надав! Надав! Надав!
Зеленкевич кричить і маєх рукою,
але дідико їде собі дали. Він теж
щоє говорити і посміхається.

— Козолуп! Піда, брат, турина його
к чортам собачим вадди. Хай дру-
гим шляхом Іде... Ну, сквозд народ!
Як раз йому тоді треба Іхат, як не
можна.

Козолуп хапливо зводиться, бі-
жить до дядька, мотаючи хвостом
фріка, і зутина ковей. Потім від-
віміа наготовлену хляпичку горілки
їде Козолупові.

— Нікак нет, вашескороді. Без
півкварті ручательства ве даю. Це
по совсій. Так півкварті не буде,
амін, без тембера повезу. Вільш-
ка, не треба. Ну, щоб в тембера—
нада півкварті.

Батошко від хвильовання не ро-
зуміє і пристас поясняє йому. Потім
відвіміа наготовлену хляпичку горілки
їде Козолупові.

— На, бері... Я держу своє слово,
Але гляди, брат, як що тряпича,
такий тембер тобі пропищу, що й се-
до дому не довезеш. Чекай тут,
нікуди не ходи, а то наскількоїсся
як як. А як прийде архарей, зараз же
до батошкі.

Козолуп дуже очохе хитає голо-

вою, робить страшноуважний ви-
гляд, а сам тим часом обережно хова
горілку в кешеню. Потім неспомітно
одходить під вербю, візває затичку
любовно обтирає пляшку й солод-
ко п'є.

**

Сонце вже давно перетягнуло за
косарський обід. Тіні від лоз, де
стоїть бричка Глюзинського, скро-
чуються. Глюзинський починає пози-
кати й подизягати на годинник. Ба-
тошко все частіше й частіше витирає
ніг білою з рожевими яблуками
прасткою.

Ралит на греблі чується стукіт
комі. Всі озираються як чакота. Нес-
забаром в зелених коридорі старих
старих дуплястих верб з'являється
селянський від запряжений парою
шкапеніт, похожих на дві тарні. На
всіх сидять дядьки з широкою, добро-
душною бородою, а за його спину
лежить хтось.

— Ну, от торяка йх таки несе—
говорить Зеленкевич—що ж там той
хлоп Микитенко? Сказано йому дур-
ною никого не пропускати по цій до-
рові. Ей, та там! Куди? Зазертай на-
зад! Назад к чортам матер!

Зеленкевич кричить і маєх рукою,
але дідико їде собі дали. Він теж
щоє говорити і посміхається.

— Козолуп! Піда, брат, турина його
к чортам собачим вадди. Хай дру-
гим шляхом Іде... Ну, сквозд народ!
Як раз йому тоді треба Іхат, як не
можна.

Козолуп хапливо зводиться, бі-
жить до дядька, мотаючи хвостом
фріка, і зутина ковей.

— Півкварті назад! Чуєш, що тоді
приказують. Іхат.

У дядька зелений, розвеселений,
як шашка старого граба, картуз і си-
ні, добри очі. Він не перестає посмі-
хатися і загідко говорить:

— А мені господиня урядник, сла-
сабі Ім, дозволила. Вперед прогіт-
туєвала, то правда, а потому согла-
силась. «Іххай, кажуть, як Іххе ба-
городіє господиня справник»...

— Восхідітельно—зетерпіяче й
строго згожується Козолуп.—А госпо-
диня пристав добі приказують звертай

назад і шабаш. Поняє?

Дядько скоче хітре головою, все дуже добре розуміє і знову говорить:

— Ну, я ї щойс. А то ж. Думаю: просяти буде господина пристава, а він, спасибі! Ім, і дозволить. Мені в Задрінаве. Стара має заславла, так на оперів буву, хай Господь милує. Бог його зна, як вони наїде, ну тильки дохтур нахизував на рабо бути. А вже, горенко наше й першо. Задержалася нас господин урядник. Задержали, хай Господь милує. Ну, дивувати, випустили. Говорять: „як господин пристав постачання від“.

— Зеленкевичу надокумчимо чекати він кричить:

— Ну, що ж там? Козолуп!

Козолуп адригне, поспішно бере за мотузку віжки й повертає ковей наїзд.

— Нізя. Не приказаний. Єто архіреєм був надобності.. У тебе жона, у мене бабушка, а Ім наїда прокатит. Другим підхом пікландія. Мало тобі дорог? А, рибачі які!.. Ну, ти, паршиви, ще мені тут щуміться!

— Козолуп!!—чутися сердитий крик пристава.

Козолуп віляємо кидав мені і підітисямо біжть до брачкі.

Тоді дядько замотав віжки на ліпшию, зліза в воза й розглаголяє сорочку на грудях, з баготою руці іде за Козолупом. На возі він здавався вищим, тепер—це короткозгой, кре-м'язин і незграбний чоловік.

Кроків за десять від нашів яскія картирує й в то ж посмішкою не то ласкавою не то сумною—нізкою уклонившись, починає викладати приставу своє прохання.

Пристав сердиться, вискиче, дядько оче вгожується, але знову таки провадить свое. Погузвавшись, що хотів тут в'язалися пристава до всет гучний рік. Йо помре стара, хай Господь милує, що ході? А в старої грижі. Терпіння вона, стара, довго не піддавалася, а це ваяла та й не віддержалася.

Але, зрештою, діло все-ї таки вільясяється: іхти після дорогою дядько віяк не можна. Іншими-же найближчим підхом, то правда, вийде верстов з двадцять кілометрів. З цим пісчого

се зробиш, що правда, то правда.

Але от що до прохання дядькової сміли баби,—покинув край дороги проїде архірея та попросить у його благословення,—так це... що-ж... це можливо. Так, край дороги, он там біля деревинок,—можна.

— Тильки щоб мені деревин не порушити, а то викину разом з старою твоєю он туди жабам в болото. Чует?

Дядько кива головою, сміється за жарт пристава і йде з картузом і ба-тогом рукаві до возу. Поставивши ковей ажку на позаживі дістати від деревинок, він тихо перекаує своїй старій про результат балачки. Лише біль вимузея, без крові, аж еіре. Здається, коли проколота йому пішуру, то а його потече рідка, блу-вата водичка. Губи потрісали, сізи; бальни очей темно-жовті. Висхувавши чоловіка, вона з усиллям відчію креститься й терпеливо зашлющу очі.

**

Сонце стоїть уже над головою. Ті-ці короткі та чорні, як плями чорнила. Нагріте погіврі хистко коливається по стелі і далеки Широка-Могила в темному цятку Андріївська рослини відійшла. Хіба застага, не рушиться, лягтається. Хіба застага, не

підітися. Пристав, батюшко і Глівінський піхвали обідати до батюшки, наказавши Кавунові негайно бігти до них, як тильки на Широкій Могилі з'явиться дим.

Козолупові не скидиться. Він то встане й, приставивши руку над очима, відвільється в дамеччину, то йде до дідака вниз.

Дядько згурту Трохимом, а жінку Іого Мотреп, Вояз з Яниноватою. У них дома засталася п'ятеро дітей, з яких найстарший Меланій чотирнадцять рік. Йо помре стара, хай Господь милує, що ході? А в старої грижі. Терпіння вона, стара, довго не піддавалася, а це ваяла та й не віддержалася.

Козолуп, спочуває, потішає, але кому стає будно. Він вертається на могилу її знов заводить розмову з Кавуном про те саме.

Кавун мовчачи піснуро слуха,—йому

вже огостгідно базікания цього п'яно-го, прашкелупатого чоловічка.

— Ну, ти це ізобрази!—кричить в захопленням Козолуп—чеверих ко-жін! Га? Та ти думаш, що таке кінь? Так собі, худоба, як той казав? А, браткі, брешеш. Кінь же, брат, знає, якож у тебе тембер. Ог, скажемо для біліві, посіди тебе за фігармонію. Ішоб він перекинув! Ха, цього Іому ще нікто не казав. Ну-ну!

Він умить однака пізарку й хмуро ліз в кешено. Виявляє наївно-порожню пляшку, мовчи витягає застичку й підносять до роту. Але тут же скликається й простяга й Каву-нові.

— Для любопатства мовтнуть трошки?

Кавун повертає свою понуре з віжками носом лиця, уважно дивиться на горіху й одвертається

— На начальственному посту не позагається—давля-час, як біжать широчена пляма ті-ко на хвильстому житі—одповідає Ка-зун.

— Ах, покорице звінти!—поспіш-но ї з позеленілим скрипку Козолуп. — Понімаю... Отеч... звінти. Тильки я, знає, протя того за фігармонію, що, скажемо, сяде він одесі чолові-вік і сіде другий. Єсть тембер і тобі таїз заграє, що душу по слизови-ці. Йому, скриво, оддаї і то мало, а другий... хот ілюю та розірви. От таїса сама, брат, штука й в конським предметом. Ти думаєш як?

— А перекинеть він архірея...—рап-том в легком посмішку пускає Ка-зун.

Козолуп від несподіванки на мент заміриє. Потім скоплюється на коліна, ляг б'є себе кулаком у груди й скрипку:

— Йа перекину!

— Та вже ж не я.

— Йа перекину!

— Та не я ж, кажу.

Козолуп з безмежним здивован-ням озирається назустріч, немов кли-уччи вівесь степ послухати цього чуд-ного божевільного чоловіка. Далі без-надійно й з привиретом маха на його рукою, сідає й почине закуро-вать.

Недалеко дрібно й бессило, як прив'язаний за нитку до небесного

шатра, б'ється в повітрі кібець. Ка-ва байдуже слідкує за ним.

Степ хитається, перелівається і бі-живіть за обрій, де зблідів від свіків небо аливається в гарячим синеватим туманом землі.

Козолуп робить пізарку й веъ-час здивовано й ображено хмікає. Ішоб він перекинув! Ха, цього Іому ще нікто не казав. Ну-ну!

Він умить однака пізарку й хмуро ліз в кешено. Виявляє наївно-порожню пляшку, мовчи витягає застичку й підносять до роту. Але тут же скликається й простяга й Каву-нові.

— Для любопатства мовтнуть трошки?

Кавун повертає свою понуре з віжками носом лиця, уважно дивиться на горіху й одвертається

— На начальственному посту не позагається—давля-час, як біжать широчена пляма ті-ко на хвильстому житі—одповідає Ка-зун.

— Ах, покорице звінти!—поспіш-но ї з позеленілим скрипку Козолуп. — Понімаю... Отеч... звінти. Тильки я, знає, протя того за фігармонію, що, скажемо, сяде він одесі чолові-вік і сіде другий. Єсть тембер і тобі таїз заграє, що душу по слизови-ці. Йому, скриво, оддаї і то мало, а другий... хот ілюю та розірви. От таїса сама, брат, штука й в конським предметом. Ти думаєш як?

— А перекинеть він архірея...—рап-том в легком посмішку пускає Ка-зун.

Трохи сидить на возі, звінти-вогі в руках [задерев'язів]их ботобах і тоскно водить очима навколо. Не іде архіреї. Ах, горенко, горенко. А доктор ваказував на рано бути. Та гляди, казав, не гайд, бо може по-мерти, сам винен будеш.

Атох, сам доктор так сказав, спа-сий йому. Над вербами промогом прорізтає дів'ячі качки, і тоюка і дзвізко розрізаючи крипали погіврі, зникають в тому бойці, де вигод на горі біженські хатки Волотинки з дво-ма вітряніми в болу. Хати в роз-ківтанах саддак похожі на вареч-них в більших фатах, а млині, немов під ліхоманкою в руках руках.

Трохи глабоко вікає і, нахилившись до Мотрі, пальчи й сумно вдив-ляється в неї. Сре лице з пукатими балькими очей, покритих слизями вікнами,—непорушені. В куточках губ замірили мушки з золотисто-зеленими очінками. Диха чи ні?

Трохи легко замаху мух і дивиться. Губи ледве помітно ворухнулися. Ну, слава Богу й за це.

— А що ще жива стара?—чутися голосом за спиною.

Трохи підводиться: стоїть той самий чоловік, що в архірея за ку-тера буде.

— Дикувати Богові, живи же, Жи-вів в ію. А як даці буде, не-знає. Того вже сказав не можу. Ой, не можу та не можу. І хотів би чо-ловів сказати, а та на сила лого.

— Нічого, дядьку, ти не винай. Поклади навіть на мене. Верно. Я дожожу архіреїв. І поговорю з ним про тебе. Архірей, брат у Бога не то, що ми. Ти моліш хоч сорок днів і ночей та й нікогорого значення. А архіреї руку возважись, шевашу Во-гові пару спів і стара таю хоч тан-цю. А що ти собі думаєш? Верно,

Трохи тем же не сумівши в цьому та от біда, че дожіє стара.

— Доживі—тило перекочованим голосом завів Козолуп. В такий день,—коли він буде весті самого архірея, щоб яксь там баба не до-жала

— Об'язательно доживе, ти про це й голови не клопоти собі. Як можна! Це ж, брат, як на длоні тобі напи-сано. Та що собі думаєш, що це так собі. Як таїса сама, спроста повстри-чалися ми тобі на дорозі,—я, значить, та архіреї? Тут, брат, сам Бог так тобі підстроїв. Ага! А та бі сబі как думав? Е, чоловіче, у Бога ходов много...

Могри ворується й скрипузим зусильним голосом говорить:

— Даї Воже здоров'я за... добре, слово... Хай Господь не оставити... за-ласку...

Вона силкуються розгулти смаж-ні сухі уста в посмішку й відчно кіпачі очима до Козолупа.

— А що? Хіба не правильно розу-ждар?—задоволено сіркує Козолуп. — Ого, тілько, ще так [затанцюю], що

держись... Ха!

Трохим сумно й ласково хітав головою, а Мотрія з томленою залишуючи очі; але по виразу ІІ лиця видно, що вона все чує, розуміє й познає терпіння та нещодитко, всецільності вири.

Козолуп же якось підтверджує свою обіцянку ногохорвати з архіреєм і починає сповідати, як він «чоловік вояз» то прі архіреї на діні, а в коні не моні була, а чиоти тігра. Тільки оком киши і я людина тебе розуміє.

Тр хін візвичко, але нечувано виявляє адвокованість й в надію погляда на могилу, де перхомою маємо, як кам'яна баба, сидить стражник Кавун.

* * *

Спека побільшується, густіша, згукі становуть глухими. В жовтозеленій особі болотяни кумкають жаби. Тон іхнього кумкающа скорбний, жалібний, позив тижного нещодоруміння. Здається, їх болюче неувіdomо аж що хтось скризив і вони покирию, недоумінно стогнути і жалітуються ко мусь. І-ум!. У-ум!

Згомези склою конячинка сто ята починається і притулившись головами одза до одко. Вони немов слухають жалі жаб, немов іхню кінську долю оплакують тісно болотце.

Трохим теж затих і сидить коло старої, непорушно дивлячись в землю. Над іхними головами безшумно сасіється пастківка, немаче виписують вівримі хрести.

— Не видко, Трохиме?—часом чутелься тихим шопотом язд Мотрі.

Трохим складе очима на могилу, де сидять Козолуп та Кавун, і сумно відповідає:

— Ні, невидко ще, мабудь.

Жаби стогнути. Самотно, беззладійно поєздяючи звучить іхня сквагра в застільному гарячому повітрі. У-ум!. У-ум!

— Ох, звідobre мені, Трохиме—шопоче Мотрі—смертькою мою...

Трохим в бозажко туюго дивиться на неї і тихо говорить:

— Погорчи, Мотрі... Може Бог даст... архіреї. Що ж робити меш?

І в голосі його чукаються ті самі ноти, що й у кумкаючу жаб.

Наказував дохтур, щоб рано буда...—немісно додає він—та задержала нас. Ай, горемою, горенько. Задержали, хай Господь, милує...

Мотрія мовчить і не знає, чи чує вона.

* *

Аж ось, нарепети, архірей Іде,—на Широкій Могилі скінчасто й розвільни задиміла козелька телеграми. Кавун у тру ж мати послає у Болотників сповістити пристава і Козолупу тутер сам на могилі. Він то присидіє, то лягає на землю і весь час з підручки дивиться в той бік, де, на його думку, мусить в'явитися карета архіреїм.

Трохим сквалилово садовить Мотрію, підкладаючи їй під спину солому й світлини. Він що хвиляється хреститися, вітає рукою піт і подівляється до Козолупа.

Мотрія, сквилювавши, сидіє на півчуковствів з заплющеними очима й тільки часом бессильно й трудно розміяє рот, що кутках якого уперто притискали зеленкуваті мушки.

На греблі чуті стукі бричок. Це—постава, батюшка та Глюзинський. Козолуп зараз же підбігає до них, з піднятим заклопотаним вищущується до розмози й жадно заизирає всім у очі. Балакають пошепки.

Кавун знов на могилі й подає зважки.

Бричку ставляють по другий бік дороги проти Трохимового возу і ждут.

Інайді Козолуп серйозно, але підбядюючи підморгне Трохимом, показує на себе пальцем і заспокоюючи кіна головою,—не бійся, мовляв, я тебе не забуду.

Трохим посміхається неуважною посмішкою й неспокійно міститься. Він без картуза, сонце пече йому голову й витягає на лоб дробу руку поту, але Трохим в поштовхах перед начальством не вітриється.

Мотрія сидить рівно, мертвів, в поїзді егзекуційних фараонів, з заплющеними очима й блідим, загостреним носом.

* *

Виміт Кавун дає останній знак,—се-бо, збігне в могили.

Ще в пару хвилин напруженого чекання і на горбіку з'являється егіпетський запряжений четвериком коней тяг.

Батюшка судорожно обємкуючи руку, хапаючи хрестильні й, витягнувши шию, трепетно вистягає. Тепер він скідається на квочку, що зачупа шуїку.

Пристав, блідий серйозний, кидає наваруки короткі пильні погляди, притягуючи шабло витягнуту «то швамъ» рукою.

Насіб Глюзинський вирівнюється.

* *

Стріча проходить як пайранце. Архірей, маленький, зморщений дідок—зовсім як страшний Привітай, не строгий, говорити просто, тихим голосом, але, видно, дуже стомлений. Через це у його трошки гадивині і незадоволений вираз лица. Спочинуть більше смід.

Зачувши це, пристав, батюшка Глюзинський прожогом кидається до своєї брічки й кажутися кулерам

щільно везти до батюшчинії господи.

Пристав, побачивши Козолупа біля карети, ще на хвилинку зупиняється й голоною говорить до його:—Козолуп! Ти ж, голубчук, щоб у свій час був на місці. Чаш! Іх преосвященство до Болотника долеть з цим кулером, і там уже ти постараєшся. У нас, ваше преосвященство, як Болотников єсть, так скажать, возвіщенінні.

Так ми в бернокойсті вашого благополуччя надійного кучера... Знаємо комо з місцевістю... От десь...

Козолуп міс бріль і з болякою соромливістю кіплює очима.

Але архірей тільки зтомлено хітає головою й торкає парасолем кулича: Іхата.

— Пойжай!!—офіцерським, піднявши голосом командує справник.

* *

Але тут виходить невеличка за-

держка, Козолуп раптом чогось хвилюється, ступає ерок наперед і нечутурально-голосно викрикує:

— Ваше високопресвітительство!

Архірей здивовано зиркає на чудного чоловіка. Батюшка, передчуваючи непевну, укривається від холдином потом, а пристав грізно нахмурює губи пігальнючою бровою.

Козолуп немов котвеє щось і від хвилювання не може вимовити ні слова.

— Ну, що тобі?—досадливо оглядаючи його, кривиться дідок-архірей.

Козолуп робить зусилля й хріпко говорить:

— Покоріні звініть, ваше... високопресвітительство... Великий мужичок... То-якоть, ваше преосвященство, жона у його... Благословенівши ваше... Как, значить на операцію. Он там...

І Козолуп поштовхом показує брідлем на Трохимів віз.

Архірей слухає пітерячче.

— Нічого, братець, не розумю. Благословити? Бояліць? Так?

— Так точно, ваше...

— Нехай до церкви підїде, завтра всіх буду благословляти.

І архірей звок легко торкає в опину кулича. Коні м'ятою натягують посторонній її скінаж плавко пропливає поза Козолупа.

Пристав, перегнувшись тіло з бричкою, ляг щось спинити останньому й гроздиться кулаком, але Козолуп нічого не помічав. Він стоять й непоруміло давиться услід архіреаві.

* *

Коли за греблю стихає стукіт скінажів, Козолуп помаду одяга „інамського“ бриля і хмуро, роздумливо сильсовує.

Да-да, восхідтельно — промовляє він крізь зуби й повертається в бік „богізів“. Але в той же момент зупиняється: Трохим якось підозріло меється біля вока. Мотрія знов уже лежить, а дядько тучиться коло неї безпідрядно оцирається. Помітили Козолупа, він раптом розтерено посміхається й хитає головою на жинку.

— От, не дихала...

— Та ніжче померла?

Трохим з винуватим і разгубленим виглядом розвідить руками. Потім зачинає ходити круг воза, підбрати їх під його натрушену солому в складати на передок.

— От — так інстанці!—говорить Козолуп і підходить біля. Лище Мотрі, затвердіше й одразу якось висхле, покрите зеленкуватими півмілами мушками. Вони кущаться в куточках очей та губ і моторною бачти, що віки від цього наїві не збируються.

— Да-а, це називається дождалися...—важає бурмаче Козолуп.

Трохим дозгоє стоять і дивиться кудись у бік вічого не баччими очима, потім машинально, мовки вілзіве на вів і задумливо шаршу вілжками. Конячинка лішиво й нехоче сіпає візок. Од п'яного голова Мотрі хітається з боку на бік, немов вока чогось не похвалився.

Козолуп не рушиться й пильно слідкує за Трохимом. Баччу, що той іде просто, а не назад, як йому теж усе слід бі, він наганяє вів, з рішучим і неподільним виразом вистрибує на його й, беручи віжжу з рук мужика, повертає назад.

— Сидіть, дядьку, пойдемо разом. Вам же в Язюковату? Ну, я мені ту-ти, Н-но, куди?

Трохим покірно випускає віжжу й в чудній залумі застигає. Козолуп знаходить в соломі батога, з алістою насімішкою оглядає його й сердито піднімає шкапниці.

— А-яно, ви, рисаки!

* *

Півночі ввечері стражники Кавуна та Андрюсюк ходять біля могили й дівочими, наївдінами голосами гукають Козолупа. Але в одповіді Ім тільки чутється безнадійне, недоумінне появне незаслуженої образу кумкаючи темно-зеленої осоки. У-умм.. У-умм.. У-умм!

В. Ваничченко.